

วิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทย

The Loving Kindness Culture way of Thai Buddhist in Thai

ดวงเพชร สมศรี^๑ Toungpetch Somsri

ประพันธ์ ศุภสร^๒ Prapan Supasorn

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องวิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการเอื้ออาทรที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย ๒) เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทย และ ๓) เพื่อวิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอในรูปแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัยพบว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการเอื้ออาทรที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย ได้แก่ ศีล ๕, สังคหวัตถุ ๔, พรหมวิหาร ๔ และทศ ๖ การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทย เพื่อให้บรรลุผลมี ๕ ประการคือ ๑) สร้างจิตสำนึก ๒) มีการตระหนักรู้คุณค่า/ความสำคัญของการนำไปประยุกต์ใช้ ๓) มีความพยายามศึกษาทำความเข้าใจ ๔) นำไปใช้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง และ ๕) ถ่ายทอดแบ่งปัน ชักชวนให้ปฏิบัติตาม

วิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทย ประกอบด้วย ๔ วิธี คือ วิธีที่ ๑ การเสื่อมสี ศรัทธาในพระพุทธศาสนา, วิธีที่ ๒ มีเป้าหมายเดียวกัน, วิธีที่ ๓ มีการแสดงออกที่เป็นวิถีวัฒนธรรมเฉพาะ และวิธีที่ ๔ มีผลลัพธ์ที่ปรากฏเป็นวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ในด้านการดำเนินชีวิตที่ดีงามในทุกระดับ ตามแบบวิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทยเพื่อความผาสุกของสังคม

คำสำคัญ: วิถีวัฒนธรรม, การเอื้ออาทร, ชาวพุทธ, สังคมไทย

^๑ ภาควิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Department of Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, Thailand

^๒ ภาควิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Department of Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, Thailand

Abstract

This research entitled ‘The Loving Kindness Culture of Thai Buddhist in Thai Society’ has three objectives: 1) to study the Buddhist teachings concerning loving kindness culture as depicted in Thai Buddhist ways of life, 2) to study the application of the Buddhist teachings on loving kindness culture in Thai society and 3) to analyze the Buddhist loving kindness culture in Thai society. This is a qualitative research and then its findings were shown in a descriptive method.

In the research, it was found that the Buddhist teachings on loving kindness as depicted in Buddhist ways of life in Thai society consist of the followings virtues as follows: 1) five precepts, 2) 4 bases of social solidarity, 3) four sublime states of mind, and six directions. As regards the application of Buddhist principles with loving kindness done by Buddhist people in Thai society, the successfulness can be actualized through five processes: 1) one should be encouraged to have a conscious mind, 2) one should be made aware of its value/important aspect of its application, 3) one should try to have a full understanding of its sense, 4) it should be practicably applied in action, and 5) it should be publicly propagated and persuaded to follow.

With respect to the Buddhist loving kindness culture in Thai society, it possesses four ways of practices: 1) it primarily refers to having a real faith in Buddhist teachings, 2) it should be aimed at the same goal, 3) it requires a specific cultural identity, and 4) its outcomes become cultural ways of life in region bringing about a great deal of benefit to oneself and others in all ways of living a good life according to the Buddhist loving kindness culture in Thai society leading to social welfare respectively.

Keywords: Conservation, Culture, the Rice, Buddhist.

บทนำ

ความเอื้ออาทรเป็นวิถีวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในสังคมไทยที่สืบทอดมาแต่โบราณ ซึ่งวิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรนี้ได้สะท้อนผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมสังคม มีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมการศึกษา ภาษาและวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมแบบเอื้ออาทรเหล่านี้ เป็นพลังทำให้คนในชุมชน ในสังคมมีจิตช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ประชาชนพลเมืองในประเทศมีโครงการและกิจกรรมการช่วยเหลือกันด้วยดีตลอดมา การมีจิตเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ความมีน้ำใจแบ่งปัน ความห่วงใยต่อกัน ซึ่งเป็นพลังอย่างหนึ่งที่ผูกจิตของผู้คนทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมให้เกิดการช่วยเหลือกัน กระจายพลังผ่านกิจกรรมในครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการพึ่งพาอาศัย วัฒนธรรมแห่งการให้ วัฒนธรรมแห่งการทำบุญในเทศกาลต่างๆ ซึ่งผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างแนบแน่น กลายเป็นวิถีวัฒนธรรมของสังคมที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนและเป็นพลังขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมของสังคมให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และนอกจากนี้ ความเอื้ออาทรยังก่อให้เกิดพลังในการประสานผู้คนในสังคมต่างชาติ ต่างศาสนาให้มาร่วมแรงร่วมใจกัน ทำโครงการและกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมได้เป็นอย่างดี ดังที่ ดร.ธิดา สาระยา ได้กล่าวถึง วัฒนธรรมทางพุทธศาสนาว่า พุทธศาสนามีบทบาทอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านเมือง เช่น ก่อให้เกิดแบบแผนทางศิลปะก่อให้เกิดธรรมเนียมประเพณีที่ช่วยขยายชุมชนและสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดกับชุมชน วัฒนธรรมทางพุทธศาสนาเป็นแก่นหลักสำคัญสำหรับการมีอยู่ของสังคมบ้านเมือง^๓ นอกจากนี้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีวิถีวัฒนธรรมแบบเอื้ออาทรที่คล้ายคลึงกับของไทยมาก จะเห็นได้จาก ลักษณะนิสัยของประชาชนที่มีบุคลิกยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาไพเราะ นุ่มนวล ชอบแบ่งปันและช่วยเหลือพึ่งพาอาศัย ตามที่ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงลักษณะนิสัยและวัฒนธรรมของชาวลาวไว้ในหนังสือราชอาณาจักรลาวว่า “ชาวลาวมีวาจาสุภาพอ่อนหวาน น่ารักมีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ช่วยเหลือญาติพี่น้องและอภัยให้กันเสมอ รักษาวัฒนธรรมประเพณีเดิมอย่างเคร่งครัด แม้ประสบเคราะห์ร้ายหรือตกทุกข์ได้ยากลำบาก แต่ใบหน้าของเขายังมีแววแห่งความชื่นบาน”^๔

จากสภาพวิถีชีวิตของชาวลาวในสังคมไทย ซึ่งดำเนินชีวิตตามครรลองของวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถเป็นหลักในการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สติปัญญาและจิตวิญญาณ เป็นผู้มีความดี จริยธรรม ศีลธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

^๓ ธิดา สาระยา, *อารยธรรมไทย* พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๕๒), หน้า ๙๔.

^๔ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, *ราชอาณาจักรลาว*, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๕๗), หน้า ๓๘.

อย่างมีความสุข หากได้มีการศึกษาวิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทย ก็จะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับชุมชน สังคมและประเทศชาติ เพราะปัจจุบัน ประเทศในแถบภูมิภาคนี้ ถือเป็นสังคมแบบพหุนิยมแบบประชาคมอาเซียนแล้ว และวิถีวัฒนธรรมดังกล่าวก็ได้ซึมซับอยู่ในวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนนั้นๆ มานานแล้ว จึงควรศึกษาการนำหลักพุทธธรรมที่เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ยั่งยืนต่อไป ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทยให้ขยายวงกว้างออกไปสู่การมีสังคมที่สงบสุข รมเย็น อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดลำดับการดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนไว้ดังนี้

๑) เริ่มจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวพุทธ ได้แก่ ศิล ๕^๕ สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ และทศ ๖ โดยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบ ตลอดจน ประโยชน์ในการนำไปใช้ โดยมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน

๒) เมื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในบริบทของวิถีชุมชนชาวพุทธไว้ข้างต้นแล้ว ลำดับต่อไปจะศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทย โดยศึกษาบริบทชุมชนชาวพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม และจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งของชาวพุทธจังหวัดสมุทรสาคร ประเพณีตักบาตรดอกไม้และประเพณีล้างเท้าพระสงฆ์ของชาวพุทธจังหวัดสมุทรสงคราม รวมถึงประเพณีแห่ธงธงตะขาบของชาวพุทธจังหวัดสมุทรปราการ นำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียงโดยจัดลำดับความสำคัญ

๓) จากนั้นนำข้อมูลที่เรียบเรียงได้ มาวิเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูล จัดกลุ่มเนื้อหา และออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย เพื่อลงภาคสนามเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวพุทธในชุมชนทั้ง ๓ จังหวัด นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผลการศึกษาเพื่อตอบปัญหาการวิจัยตามวัตถุประสงค์

๔) สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕) นำเสนอผลการวิจัยที่เป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และจัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อประโยชน์ทางด้านวิชาการ

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑, หน้า ๒๓๙.

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์ผลการวิจัยเป็นการอภิปรายผลได้ดังนี้

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการเอื้ออาทรที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย พบว่า ศิล ๕ เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณี โดยพระมหาประสาสน ปสนนธมโม เจ้าอาวาสวัดคลองครุ^๖ ได้กล่าวถึงประเพณีการตักบาตรน้ำผึ้งของชาวพุทธในชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร โดยสรุปไว้ว่า “...หลักธรรมที่เห็นชัดเจนในการยึดเป็นแนวทางคือ ศิล ๕ ที่เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติโดยการสำรวมระวัง อันได้แก่ ไม่ทำร้ายกัน ไม่ลักขโมยกัน รักครอบครัว ไม่โกหก และไม่ดื่มสุรายาเสพติดทุกชนิด เมื่อปฏิบัติได้ก็จะเป็นจุดเริ่มต้นของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมได้เอง” นอกจากนี้ ดินตัน ครูสอนวัฒนธรรมไทย – รามัญ ได้กล่าวว่า^๗ “ชาวบ้านในชุมชนได้นำแนวสังคหวัตถุ ๔ มาถือปฏิบัติด้วยการให้ทาน การพูดจาไพเราะต่อกัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน และการวางตัวให้เหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย จะทำให้เราอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขและอบอุ่น ซึ่งประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งนี้มีความเชื่อกันว่า เมื่อทำแล้วผู้ทำจะได้านิสงส์สูง นอกจากนี้ พระมหาประสาสน ปสนนธมโม เจ้าอาวาสวัดคลองครุ^๘ ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า “หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักที่คนในชุมชนนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในเรื่องของการที่ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานด้วยเมตตาต่อกัน มีความกรุณาช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน มุทิตาโดยการชื่นชมยินดีกับคนที่ทำงานสำเร็จ ให้กำลังใจกัน รวมถึงการมีอุเบกขาที่จะไม่เลือกปฏิบัติหรือการเลือกทำดีกับใครคนใดคนหนึ่ง แต่ปฏิบัติโดยเสมอกันไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านใกล้เคียงที่สนิทและไม่สนิทกัน” พระก้องไพโร สุวฑฒโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจ็ดริ้ว ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า “...หากจะกล่าวถึงการนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางนั้น **หลักทศ ๖** จะเป็นหลักที่ใช้เชื่อมความสัมพันธ์เอื้ออาทรต่อกันระหว่างบุคคลต่อบุคคลได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการแสดงออกในการเอื้ออาทรต่อกันระหว่าง พระสงฆ์กับ คฤหัสถ์ อุบาสก อุบาสิกา, พ่อแม่กับบุตร, ครูกับลูกศิษย์, เจ้านายกับลูกน้อง สามีกับภรรยาที่มีความเกี่ยวข้องกันในชุมชน ซึ่งมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันมาโดยตลอด”^๙

^๖ พระมหาประสาสน ปสนนธมโม, เจ้าอาวาสวัดคลองครุ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^๗ ดินตัน ครูสอนวัฒนธรรมไทย – รามัญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^๘ พระมหาประสาสน ปสนนธมโม, เจ้าอาวาสวัดคลองครุ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^๙ พระก้องไพโร สุวฑฒโน, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจ็ดริ้ว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๙.

ทั้งนี้ ชาวพุทธในสังคมไทยได้ถือเป็นแกนหลักสำคัญในการน้อมนำหลักธรรมมาใช้ประพฤติปฏิบัติ จนเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่ฝังลึกในจิตใจของชาวพุทธเป็นมรดกสืบทอดต่อกันมาจนถึงยุคปัจจุบัน หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการเอื้ออาทรที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย คือ ๑) การเอื้ออาทรที่เกิดจากความเอื้อเฟื้อ ศรัทธา ในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ๒) การเอื้ออาทรในการทำความดี เกิดความรัก ความสามัคคีในครอบครัวในชุมชน ทั้งนี้ด้วยหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา โดยมีความศรัทธาเอื้อเฟื้อพระพุทธานุภาพที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากกฎระเบียบในวิถีชีวิตของชาวพุทธในบริบทของชุมชน โดยการแสดงออกในลักษณะของการทำบุญให้ทานเพื่อเป็นการสร้างกุศล มีความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ในวิถีชีวิตเป็นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่า หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นการเอื้ออาทรในการส่งเสริมให้ชาวพุทธในชุมชนได้สร้างบุญกุศล เป็นการเกื้อกูลชาวพุทธให้ได้รับความสุขทางจิตใจ โดยการทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความรัก สามัคคี ในหมู่เครือญาติที่อยู่ห่างกัน ได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ สานความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ก่อให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนม ให้มีวิถีวัฒนธรรมเกิดความแนบแน่นยิ่งขึ้น จึงสำเร็จได้เกิดจากความร่วมมือของพุทธศาสนิกชนผู้มาร่วมงาน ทุกคนทุกฝ่ายต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมด้านเอื้ออาทรต่อกัน และเป็นกลไกให้คนในสังคมได้ใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติสมานฉันท์ที่เป็นวิถีวัฒนธรรมในสังคมไทย

การหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับวิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทยนั้น นับได้ว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิถีการดำเนินชีวิตที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจของชาวพุทธ ในสังคมไทยมานาน เนื่องจากการที่สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกันในระหว่างเครือญาติกันอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ครอบครัวของคนไทยแต่เดิมเป็นครอบครัวใหญ่ มีพ่อแม่ลูก หลาน ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติอื่นๆ รวมอยู่ด้วยเป็นสายสัมพันธ์ทางระบบเครือญาติ มีความผูกพัน ห่วงใยดูแลทุกข์สุขกัน เป็นสายสัมพันธ์อันลึกซึ้งซึ่งที่ต้องอุปการะเกื้อกูลกัน กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ และญาติผู้ใหญ่ สังคมไทยเป็นสังคมที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีทางพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตคนไทย นับตั้งแต่เกิดสังคมไทยคนไทยจะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาตลอดจนกระทั่งตาย ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชพัฒนสุนทร เจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร ได้กล่าวไว้ว่า “เนื่องจากหลักธรรม เป็นความจริง ความดีงาม ความถูกต้อง เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งคุณลักษณะสำคัญของหลักธรรม ประกอบด้วย ๕ คือ ๑) ความดี ๒) ความจริง ๓) ความถูกต้อง ๔) ให้พลังในการกระทำต่าง ๆ และนำทางในการดำเนินชีวิตของคน ๕) เป็นแกนนำและเป้าหมายร่วมแห่งภารกิจทั้งหมด”^{๑๐}

^{๑๐} พระราชพัฒนสุนทร, เจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

จากที่กล่าวมานี้ การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ มีดังต่อไปนี้ ๑) สร้างจิตสำนึกแห่งการเอื้ออาทรต่อกัน ๒) มีการตระหนักรู้ ๓) มีความเพียร พยายามในการศึกษาเรียนรู้ ทำความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างลึกซึ้งถึงแก่นธรรมนั้นๆ ๔) นำไปใช้ประพฤติ ปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ในด้านการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

วิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทย

จากการศึกษา วิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธในชุมชน โดยพระก้องไพโร สุวฑฒโน ได้อธิบายว่า “วัตถุประสงค์ในการตักบาตร เป็นการถวายกำลังแก่พระภิกษุในการสืบอายุพระพุทธศาสนา ถือเป็นประเพณีอย่างหนึ่งที่ชาวพุทธปฏิบัติกันมาแต่สมัยพุทธกาล^{๑๑} พระมหาประสาน ปสนนธมโม, เจ้าอาวาสวัดคลองครุ กล่าวว่า “ในประเพณีการตักบาตรน้ำผึ้ง เป็นความร่วมมือของชาวบ้าน หน่วยงานต่างๆ วัดเป็นศูนย์กลางจิตใจของชาวบ้าน วัดและพระสงฆ์กับประชาชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การรวมของการจัดกิจกรรมประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งมีคุณธรรมที่ช่วยส่งเสริมความปรารถนาดีต่อกัน ให้ความเคารพกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกันคือหลักธรรม ข้างต้นนี้ เป็นเพียงพื้นฐานที่ธรรมตามาก ๆ เชื่อว่าทุกคนจะมีความสงบสุข”^{๑๒}

นอกจากนี้ ปรีชาวุฒิ หิรัญเพิ่ม หัวหน้าชุมชนชาวมอญโบราณ ได้กล่าวถึงวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญในชุมชนโดยสรุปว่า “ชาวมอญตำบลทรงคนอง มีความเชื่อในหงส์เป็นสัญลักษณ์แทนถิ่นกำเนิดตามตำนาน ส่วนธงตะขาบทำเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และเป็นการรำลึกถึงบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยมีการบันทึกหลักธรรมที่ธงตะขาบเพื่อเป็นกุศโลบายของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักในการทำงานร่วมกับผู้อื่น จะเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้ที่อยู่ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นแรงบันดาลใจให้คนอื่นปฏิบัติ และหากมีผู้ปฏิบัติกันมากขึ้นก็จะเป็นพลังของกลุ่ม นำความสมานฉันท์และสันติสุขมาสู่หมู่คณะ และพัฒนาตามแบบของหมู่บ้านนำสู่ความเจริญที่ยั่งยืน มีคุณประโยชน์ต่อตนเองทำให้มีความภาคภูมิใจ ในชุมชนเกิดความสามัคคี และมีหน่วยงานของรัฐในท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ ร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ถือได้ว่าประเพณีแห่งธงธง

^{๑๑} พระก้องไพโร สุวฑฒโน, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจ็ดริ้ว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒} พระมหาประสาน ปสนนธมโม, เจ้าอาวาสวัดคลองครุ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.

ตะขาบ ขวามอญตำบลทรงคนอง เริ่มจากจุดเล็กๆ ก่อน จากตัวเองไปสู่ครอบครัว มิตรสหาย หน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมของงาน^{๑๓}

จะเห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับพุทธศาสนาอย่างแยกไม่ออก เนื่องจากพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตชาวไทยพุทธมาแต่โบราณ การมีความคิด ความเชื่อในสิ่งเดียวกันย่อมหมายถึง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความกลมเกลียวที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ไปด้วยกัน ซึ่งส่งผลถึงความเป็นปึกแผ่น ความเข้มแข็งของสังคมในที่สุด เพราะฉะนั้นความเชื่อในเรื่องนี้จึงกลายเป็นกลไกสำคัญที่ควบคุมสังคม ก่อให้เกิดประโยชน์จากการร่วมมือช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างราบรื่นบรรลุวัตถุประสงค์ของทุกฝ่าย สู่ความสงบสุขในสังคมที่ยั่งยืน

สรุปวิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทย ประกอบด้วย ๔ วิถี ดังนี้

วิถีที่ ๑ วิถีการเลื่อมใส ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า: โดยการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และนำเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตามบริบทของแต่ละชุมชนที่เป็นความเชื่อที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

วิถีที่ ๒ วิถีการมีเป้าหมายเดียวกันของชาวพุทธในชุมชนที่ชัดเจน: โดยการรวมตัวกันของชาวพุทธในชุมชนที่มีทัศนคติ ความเชื่อที่เป็นแนวเดียวกัน การรวมกลุ่มกันนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในบริบทชุมชนของตน โดยมีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน

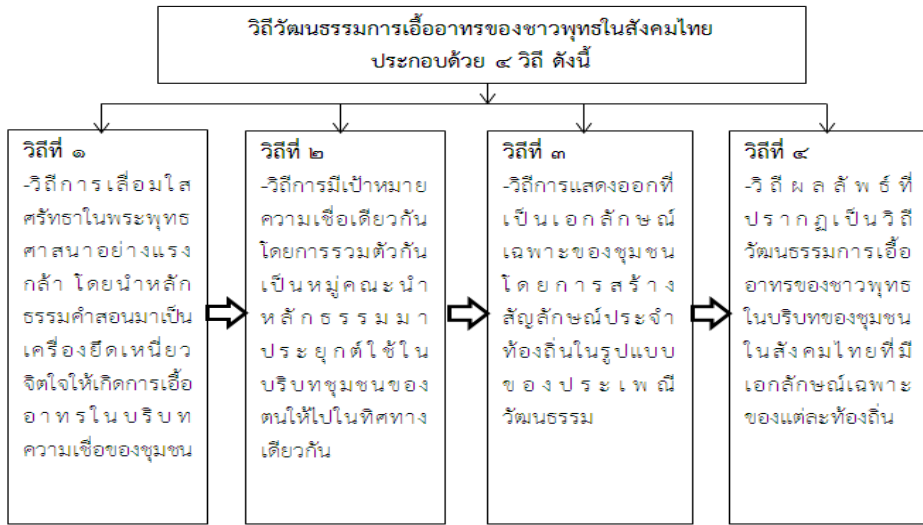
วิถีที่ ๓ วิถีการแสดงออกที่เป็นวิถีวัฒนธรรมเฉพาะของชุมชน: โดยการสร้างสัญลักษณ์ประจำท้องถิ่น ถิ่นเกิดของตน ในรูปแบบของประเพณี วัฒนธรรม อาทิเช่น วัฒนธรรมการดำเนินชีวิต ได้แก่ การกิน การอยู่ การแต่งกาย ภาษา การทำบุญ การสร้างกุศล โดยผ่านพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ตลอดจน ศิลปะต่างๆ การสร้างค่านิยม การสร้างกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ จารีตที่เป็นกลไก ควบคุมสังคมของชาวพุทธในชุมชนแต่ละท้องถิ่นที่โดดเด่นชัดเจน

วิถีที่ ๔ วิถีผลลัพธ์ที่ปรากฏเป็นวิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธ: โดยเห็นได้จากปรากฏการณ์ที่เป็นความรัก ความผูกพัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นหมู่คณะที่ยึดถือปฏิบัติ สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ สู่รุ่นปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคมอย่างชัดเจน ได้แก่ - ความเป็นหนึ่งเดียวกันให้เห็นเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นอย่างชัดเจน, - มีการรักษา สืบทอด อนุรักษ์ไว้ ให้อยู่จากรุ่นสู่รุ่น, - มีความภาคภูมิใจ รักและหวงแหน คุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของตนไว้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

^{๑๓} ปรีชาวุฒิ หิรัญเพิ่ม, หัวหน้าชุมชนขวามอญโบราณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน

แผนภาพแสดงวิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรของชาวพุทธในสังคมไทย

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. **ราชอาณาจักรลาว** พิมพ์ครั้งที่ ๓ .กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๕๗.
- ธิดา สาระยา. **อารยธรรมไทย** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๕๒.

บทสัมภาษณ์

- พระมหาประสาธน์ ปสนนธมโม, เจ้าอาวาสวัดคลองครุ, เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.
- ต้นตั้น, ครูสอนวัฒนธรรมไทย – ราษฎร์ชุมชน, เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.
- พระมหาประสาธน์ ปสนนธมโม, เจ้าอาวาสวัดคลองครุ, เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๙.
- พระก้องไพร สุวทณโน, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจ็ดริ้ว, เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๙.
- พระราชพัฒนสุนทร, เจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.
- ปรีชาวุฒิ หิรัญเพิ่ม, หัวหน้าชุมชนชาวมอญโบราณ, เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.